

COUNCIL OF EUROPE   CONSEIL DE L'EUROPE

Europos Taryba

**KONSULTACINĖ EUROPOS TEISĖJŲ TARYBA
(CCJE)**

NUOMONĖ NR. 1 (2001)

**KONSULTACINĖ EUROPOS TEISĖJŲ TARYBA (CCJE)
EUROPOS TARYBOS MINISTRŲ KOMITETO DĖMESIUI**

**DĖL TEISMŲ SISTEMOS NEPRIKLAUSOMUMO IR TEISĖJŲ NENUŠALINIMO
NUO PAREIGŲ STANDARTŲ**

**(REKOMENDACIJA NR. R (94) 12 DĖL TEISĖJŲ NEPRIKLAUSOMUMO, JŲ VEIKLOS
EFEKTYVUMO IR VAIDMENS, VEIKLOS BEI KITŲ TARPTAUTINIŲ STANDARTŲ
TINKAMUMO ESAMOMS ŠIŲ SRIČIŲ PROBLEMOMS)**

1. Konsultacinė Europos teisėjų taryba (CCJE) parengė šią nuomonę atsižvelgdama į valstybių atsakymus į klausimą, CCJE darbo grupės ir CCJE pirmininko, pirmininko pavaduotojo ir CCJE specialisto Giacomo OBERTO (Italija) šia tema parengtus dokumentus.
2. CCJE išnagrinėti dokumentai apima ir daugiau ar mažiau oficialias nuostatas, susijusias su teismų nepriklausomumo principu.
3. Galima paminėti šiuos labai svarbius oficialius dokumentus:
  - Jungtinių Tautų pagrindiniai teismų nepriklausomumo principai (1985),
  - Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacija Nr. R (94) 12 valstybėms narėms dėl teisėjų nepriklausomumo, veiklos efektyvumo ir vaidmens.
4. Ne tokie formalūs dokumentai:
  - Europos chartija dėl teisėjų statuto, kurią 1998 m. liepos 8–10 d. Strasbūre priėmė Europos valstybių susitikimo dalyviai ir dvi tarptautinės teisėjų asociacijos ir kuriai pritarta Vidurio ir Rytų Europos valstybių aukščiausiųjų teismų pirmininkų susitikime Kijeve, vykusiame 1998 m. spalio 12–14 d., 1999 m. balandžio 8–10 d. Lisabonoje vykusiame Europos valstybių susitikime,
  - Aukščiausiosios teisėjų tarybos (*High Councils of Judges*) atstovų arba teisėjų asociacijų priimti, pvz., 1997 m. birželio 23–26 d. vykusiame susitikime Varšuvoje ir Sloke, dokumentai.
5. Kiti CCJE svarstymuose paminėti dokumentai:
  - Pekino dokumentas dėl teismų nepriklausomumo principų Lawasia regione (1997 m. rugpjūčio mėn.), kurį pasirašė 32 to regiono teisėjai,
  - Latimerio sandraugos gairės (*Latimer House Guidelines for the Commonwealth*) (1998 m. birželio 19 d.), kurias priėmė 23 šios sandraugos valstybių atstovai, parėmė sandraugos teisėjai ir teisininkai, o paramą suteikė sandraugos sekretoriatas ir biuras.
6. **Svarstymų metu CCJE nariai pabrėžė, kad svarbiausia yra ne principų tobulinimas ar institucijų suderinamumas, o jau esamų principų įgyvendinimas.**
7. CCJE taip pat svarstė, ar verta nagrinėti klausimą dėl bendrųjų principų tobulinimo ir tolesnės jų plėtros.
8. Šios nuomonės tikslas yra giliau pažvelgti į aptartas temas ir iškelti su teisėjų nepriklausomumu susijusias problemas.
9. Buvo pasiūlyta analizuoti šias temas:
  - teisinis teisėjų nepriklausomumo pagrindas;
  - teisėjų nepriklausomumo garantijų lygmuo;
  - teisėjų skyrimo ir karjeros pagrindai;
  - skiriančios į pareigas ir konsultacinės institucijos;
  - kadencijos trukmė – paskyrimas;
  - kadencijos trukmė – nenušalinimas nuo pareigų ir drausmė;
  - darbo užmokestis;
  - laisvė nuo netinkamos išorės įtakos;
  - teismų sistemos nepriklausomumas;
  - teisėjų vaidmuo.

Nagrinėdama šias temas CCJE nusprendė pateikti tam tikrus su nepriklausomumu susijusių sunkumų ir grėsmių pavyzdžius, patraukusius jos dėmesį. Be to, CCJE pripažino svarstomų principų ypatingą svarbą teisėjų skyrimo ir pakartotinio skyrimo į tarptautinius teismus tvarkai ir praktikai. Tai aptariama 52, 54–55 punktuose.

Teisinis teisėjų nepriklausomumo pagrindas

10. Teisėjų nepriklausomumas yra būtina teisinės valstybės sąlyga ir pagrindinė teisės į teisingą teismo procesą garantija. Teisėjai „priima galutinį sprendimą dėl piliečių gyvenimo, laisvių, teisių, pareigų ir jų nuosavybės“ (žr. Jungtinių Tautų pagrindinius principus, Pekino deklaraciją, Europos žmogaus teisių konvencijos 5 ir 6 straipsnius). Teisėjų nepriklausomumas nėra išimtinė teisė ar privilegija, ginanti jų interesus. Tai teisinės valstybės ir teisingumo ieškančių žmonių privilegija.
11. Teisėjai turi būti nepriklausomi santykiuose su visuomene apskritai ir su konkrečiomis ginčo, kurį jie turi išspręsti, šalimis. Teismai yra vienas iš pagrindinių ir vienuodų modernios demokratinės valstybės ramsčių¹. Jie atlieka svarbų vaidmenį ir funkcijas, susijusias su kitais dviem ramsčiais. Teismai užtikrina, kad vyriausybė ir ministerijos administracija atsiskaitytų už savo veiksmus, priimti teisės aktai būtų tinkamai įgyvendinti ir atitiktų Konstituciją ar kitus aukštesnės galios teisės aktus (pvz., Europos Sąjungos teisės aktus). Siekdami įvykdyti šias pareigas teisėjai privalo būti nepriklausomi nuo šių institucijų, vengti netinkamų ryšių su jomis ir jų įtakos². Todėl nepriklausomumas yra nešališkumo garantas³. Tai neišvengiamai turi įtakos beveik kiekvienam teisėjų karjeros aspektui: nuo mokymų prieš skiriant į pareigas iki karjeros ir drausmės klausimų.
12. Teisėjų nepriklausomumas iš anksto suponuoja visišką teisėjų nešališkumą. Spręsdamas dviejų šalių ginčą teisėjas turi būti nešališkas, nesaistomas jokių ryšių, polinkių ar šališko požiūrio, kurie gali įtakoti arba gali būti suvokiami kaip įtakoiantys jo kompetenciją nepriklausomai išnagrinėti bylą. Šiuo atžvilgiu teisėjų nepriklausomumas yra pagrindinio principo – „nė vienas asmuo negali būti teisėjas savo paties byloje“ – detalizavimas. Šis principas svarbus ne vien tik ginčo šalims. Ne tik konkretaus ginčo šalys, bet ir visuomenė turi pasitikėti teismais. Taigi teisėjas privalo būti ne tik nesaistomas bet kokių netinkamų ryšių, šališkumo ar įtakos, bet ir būti supratingas stebėtojas, nepriklausantis nuo šių faktorių. Priešingu atveju pasitikėjimas teismų nepriklausomumu gali būti sumenkintas.
13. Teisinis teisėjų nepriklausomumo pagrindas, kaip teigiama anksčiau, yra raktas, kuriuo galima įvertinti nepriklausomumo praktinę reikšmę, savybes, kurios būtinos nepriklausomumo apsaugai, ir priemonės konstituciniu ar žemesniu teisiniu lygiu⁴, taip pat jų taikymą atskirų valstybių kasdienėje veikloje. Šioje nuomonėje pagrindinis dėmesys yra skiriamas bendrajai įstaigų struktūrai ir teismų nepriklausomumą visuomenėje užtikrinančioms garantijoms, o ne asmeninio teisėjų nešališkumo (tiek

¹ CCJE nemėgina pateikti išsamios medžiagos valdžios funkcijų atskyrimo tema. Tekste pateikiamas tik supaprastintas pranešimas, kurį perskaitė Lopez Guerra, apie teismų sistemos ir valdžios funkcijų atskyrimo procesą (Venecijos komisijos konferencijos pranešimas Pietų Afrikos regiono konstitucinių ir aukščiausiųjų teismų teisėjams, 2000 m. vasario mėn.) (*Venine Commissio paper for a Conference for Constitutional and Supreme Court Judges from the Southern African Region*).

² Detalesnė analizė, parodanti, kad visišką nepriklausomumą nuo kitų įtakos yra neįmanomas ir, galima sakyti, nepageidaujamas reiškinys, pateikta prof. Henricho pranešime (*Venine Commissio paper for workshop in Kyrgystan*) „Teismų sistemos nepriklausomumo reikšmė teisinėje valstybėje“, kuris buvo pateiktas 1998 m. balandžio mėn. vykusiame Venecijos komisijos Kirgizijos seminare.

³ Žr. 12 punktą.

⁴ Žr. 14–16 punktus.

faktinio, tiek elgesio) konkrečiose bylose reikalaujantiems principams. Nors tai iš dalies sutampa, šią temą siūloma nagrinėti CCJE analizuojant teisėjų elgesio ir elgsenos standartus.

Teisėjų nepriklausomumo garantijų lygmuo

14. Teisėjų nepriklausomumas turėtų būti garantuotas aukščiausiu lygiu valstybės nacionaliniais standartais. Taigi valstybės turėtų įtraukti teisėjų nepriklausomumo koncepciją į Konstituciją, o neturinčios rašytinės Konstitucijos ir užtikrinančios teisėjų nepriklausomumą atsižvelgiant į ilgaamžę kultūrą ir tradicijas – į pagrindinius valstybės pripažintus principus. Tai pabrėžia išskirtinę nepriklausomumo svarbą, tačiau pripažįsta ir ypatingą bendrosios teisės valstybių (ypač Anglijos ir Škotijos), kuriose yra ilga nepriklausomumo tradicija, tačiau nėra rašytinės Konstitucijos, padėtį.
15. Jungtinių Tautų pagrindiniai principai numato, kad teismų nepriklausomumą turi „garantuoti valstybė, kuris turi būti įtvirtintas Konstitucijoje arba valstybės įstatymuose“. Rekomendacija Nr. R (94) 12 (1 straipsnio 2 punkto pirmasis sakiny) numato, kad „Teisėjų nepriklausomumą turėtų garantuoti [Europos žmogaus teisių] konvencijos nuostatos ir konstituciniai principai, pavyzdžiui, įtraukiant į Konstitucijas ir kitus įstatymus tam tikras nuostatas arba įteisinant šios rekomendacijos nuostatas nacionaliniuose teisės aktuose“.
16. Europos chartijoje dėl teisėjų statuto nurodoma dar konkrečiau: „kiekvienoje Europos valstybėje pagrindiniai principai dėl teisėjų statuto yra įtvirtinami aukščiausiuose nacionaliniuose teisės aktuose, o jų nuostatos – įstatymuose.“ **CCJE pritaria šiam konkretesniai Europos chartijos nurodymui ir rekomenduoja patvirtinti šias, o ne rekomendacijos (94) 12 1 straipsnio 2 punkto pirmojo sakinio nuostatas.**

Teisėjų skyrimo ir karjeros pagrindai

17. Jungtinių Tautų pagrindiniai principai (13 punktas) teigia, kad „Teisėjų paaukštinimas, jeigu tokia karjeros sistema egzistuoja, turėtų būti pagrįstas objektyviais kriterijais, ypač turėtų būti atsižvelgiama į jo sugebėjimus, sąžiningumą ir patirtį“. Rekomendacija Nr. R (94) 12 taip pat pabrėžia: „Visi sprendimai, susiję su teisėjų profesine karjera, turėtų būti pagrįsti objektyviais kriterijais, o pretendentų atranka turėtų būti vykdoma atsižvelgiant į privalumus (nuopelnus) ir kvalifikaciją, dorumą, sąžiningumą, gebėjimus ir dalykiškumą.“ Rekomendacija Nr. R (94) 12 aiškiai nurodo, kad tai taikytina visiems teisėjo funkcijas vykdančioms asmenims, įskaitant ir tuos asmenis, kurie nagrinėja konstitucines, baudžiamosios, civilinės, komercinės ir administracinės teisės bylas (tai taikytina ir neprofesionaliems teisėjams (*lay judges*) ir kitiems asmenims, vykdančioms teisėjo funkcijas). Todėl visi sutinka, kad skirti teisėjus į pareigas reikia atsižvelgiant į „nuopelnus“, remiantis „objektyviais kriterijais“, o politiniai svarstymai *turėtų būti* nepriimtini.
18. Svarbiausi uždaviniai išlieka šie: a) įtvirtinti nuopelnais pagrįstą ir objektyvų skyrimo procesą; b) suvienyti teoriją ir realybę. Nagrinėjama tema yra glaudžiai susijusi su kitomis dviem temomis (*skiriančios į pareigas institucijos ir kadencijos trukmė*).
19. Kai kurių valstybių Konstitucijose yra nustatytas tiesioginis politinių valdžių dalyvavimas teisėjų skyrimo procese. Renkant teisėjus (kai juos renka žmonės Šveicarijos kantonuose ar Parlamentas Šveicarijos federaliniu lygmeniu, Slovėnijoje, buvusioje Jugoslavijos Respublikoje Makedonijoje, Vokietijos federaliniame konstituciniame teisme bei Italijos Konstituciniame Teisme) siekiama sukurti tinkamą

demokratinę pagrindą teismų funkcijų įgyvendinimui. Teisėjų skyrimo ir karjeros klausimų neturėtų spręsti politinių partijų atstovai. Jeigu taip būtų, toks metodas būtų labiau žalingas nei naudingas.

20. Netgi jeigu įsteigta atskira institucija, atsakinga už teisėjų skyrimą ir karjerą arba minėta institucija dalyvauja teisėjų skyrimo ir karjeros procese, politinė įtaka negali būti visiškai atmesta. Kroatijos aukščiausioji teismų taryba, sudaryta iš 11 narių (7 teisėjų, 2 advokatų ir 2 profesorių), yra atsakinga už teisėjų skyrimą. Tačiau teisingumo ministras gali siūlyti, kad visus 11 narių rinktų Kroatijos Parlamento atstovų rūmai, o Aukščiausioji teismų taryba dėl kiekvieno teisėjo skyrimo konsultuotųsi su Kroatijos Parlamento Teismų komitetu, kurį kontroliuoja Vyriausybę formuojanti partija. Nors pakeistos Kroatijos Konstitucijos 4 straipsnis įtvirtina valdžių atskyrimo principą, jis taip pat nustato, kad šis principas apima ir „visas abipusio bendradarbiavimo formas ir atitinkamą valdžios institucijų kontrolę“, kurios nepašalina politinės įtakos teisėjų skyrimo ir karjeros procese. Nors Airijoje ir yra Teisėjų skyrimo komisija⁵, tačiau politikų įtaka vis tiek gali nulemti, kuriuos Komisijos atrinktus pretendentes paskiria teisingumo ministras (ši Komisija neturi vaidmens karjeros procese).
21. Kai kurių valstybių sistemos skiriasi nuo teismų sistemų, kurios grindžiamos teisėjų karjera (daugelis civilinės teisės valstybių) ar kuriose teisėjai skiriami iš patyrusių specialistų (pvz., bendrosios teisės valstybėse – Kipre, Maltoje, Jungtinėje Karalystėje ir kitose valstybėse).
22. Valstybėse, kuriose vyrauja karjera pagrįsta teismų sistema, pirmasis teisėjo paskyrimas dažniausiai priklauso nuo objektyvios sėkmės egzamino metu. Keli svarbūs klausimai: (a) Ar konkursinio egzamino pakanka? Ar neturėtų būti tikrinamos ir asmeninės savybės, o praktinių įgūdžių mokoma ir jie tikrinami? (b) Ar nereikėtų į šį procesą įtraukti ir institucijos, nepriklausomos nuo vykdomosios ir įstatymų leidžiamosios valdžios? Pavyzdžiui, Austrijoje iš 5 teisėjų sudarytas senatas (*Personalsenates*) atlieka formalų vaidmenį teikiant rekomendacijas dėl teisėjų karjeros, bet neturi jokių galių dėl teisėjų skyrimo.
23. Priešingai, kai teisėjai yra ar gali būti skiriami iš patyrusių specialistų, egzaminai nėra tokie svarbūs, o kandidato praktiniai įgūdžiai ir kitų asmenų, turėjusių tiesioginių ryšių su kandidatu, nuomonė yra kandidato skyrimo pagrindas.
24. Visais anksčiau minėtais atvejais siūloma nustatyti objektyvius standartus ne tik siekiant pašalinti politinę įtaką, bet ir dėl tokių priešasčių, kaip palankumas, konservatizmas ir įdarbinimo per pažintis rizika, kuri egzistuoja, jeigu teisėjų skyrimas vykdomas nenuosekliai arba vadovaujantis asmeninėmis rekomendacijomis.
25. Bet kokie „objektyvūs vertinimo kriterijai“, užtikrinantys, kad teisėjų atranka ir karjera būtų „grindžiama nuopelnais ir kvalifikacija, vientisumu ir darbo veiksmingumu“, turi būti išdėstyti bendraisiais principais. Nepaisant to, jų tikrasis turinys ir poveikis konkrečioje valstybėje yra svarbiausi. **CCJE rekomenduoja, kad valstybių institucijos, atsakingos už teisėjų skyrimą ir karjerą, parengtu, paskelbtų ir įgyvendintu rekomendacijas dėl teisėjų skyrimo ir karjeros, objektyvius vertinimo kriterijus, kurių tikslas – užtikrinti, kad teisėjų atranka ir karjera būtų „grindžiama nuopelnais ir kvalifikacija, vientisumu ir darbo veiksmingumu“.** Tai įgyvendinus, už paskyrimą ir karjerą atsakingi valdžios organai

---

⁵ Žr. 43 punktą.

ar institucijos privalės elgtis tinkamai ir bus įmanoma kruopščiai išnagrinėti patvirtintų vertinimo kriterijų turinį ir praktinę reikšmę.

26. Atsakymai į klausimynus parodo plačiai paplitusį paskelbtų vertinimo kriterijų trūkumą. Bendruosius kriterijus paskelbė Jungtinės Karalystės Lordas Kancleris, o Škotijos Vyriausybė išleido konsultacinio pobūdžio dokumentą. Austrijos įstatymai apibrėžia kriterijus karjerai. Daugelis valstybių tiesiog pasitiki nepriklausomų teisėjų tarybų, kurios atsakingos už teisėjų skyrimą arba rekomendacijų dėl skyrimo teikimą, sąžiningumu, pavyzdžiui: Kipras, Estija. Suomijoje atitinkama patariamoji valdyba lygina kandidatų nuopelnus ir pateikia motyvuotus pasiūlymus. Panaši situacija vyrauja ir Islandijoje, kur Atrankos komitetas⁶ pateikia teisingumo ministrui rašytinį pretendentų į apylinkės teismo teisėjo pareigas įvertinimą, o Aukščiausiasis Teismas pagal kompetenciją pataria dėl pretendento į Aukščiausiojo Teismo teisėjo pareigas. Vokietijoje federacijos ir žemių taryboms, atsakingoms už teisėjų skyrimą, gali būti pavesta teikti nuomones raštu (nenurodant tikslų priešasčių) dėl pretendentų tinkamumo į teisėjo pareigas ir karjerai. Šios nuomonės nėra privalomos teisingumo ministrui, tačiau jo veiksmai gali būti kritikuojami (kartais viešai), jeigu jis neatsižvelgia į jas. Reikalavimas pateikti sprendimų motyvaciją galėtų būti naudingas dalykas, kuris padėtų geriau suvokti praktikoje taikomus kriterijus, tačiau kai kuriais atvejais – trukdis (pvz., sprendimo dėl labai panašių kandidatų delikatumas, dėl šaltinių ar informacijos slaptumo).
27. Nors Lietuvoje nėra aiškių karjeros procesą reglamentuojančių kriterijų, tačiau apylinkių teismų teisėjų veikla tikrinama atsižvelgiant į kiekybinius ir kokybinius kriterijus, paremtus statistika (įskaitant ir statistinius duomenis dėl sprendimų panaikinimo apeliacinės instancijos teisme). Ši informacija pateikiama ataskaitų forma Teisingumo ministerijos Teismų departamentui. Teisingumo ministras atrankos ir karjeros procesuose atlieka tik netiesioginį vaidmenį. Tačiau šią kontrolės sistemą griežtai kritikavo Lietuvos Respublikos teisėjų asociacija. Statistikos duomenys turi svarbią socialinę reikšmę suvokiant ir gerinant teismų veiklą ir efektyvumą. Tačiau tai nėra tapatu objektyviems vertinimo standartams, kurie taikomi skiriant į pareigas arba paaukštinant teisėjus. Būtina atsargiai naudoti statistikos duomenis teisėjų atrankos procedūroje.
28. Liuksemburge teisėjai paprastai paaukštinami atsižvelgus į darbo stažą. Nyderlanduose vis dar išlikę darbo stažu pagrįstos paaukštinimo sistemos elementų, o Belgijoje ir Italijoje objektyviai apibrėžti darbo stažo ir kompetencijos kriterijai nulemia karjeros galimybes. Austrijoje iš 5 teisėjų sudarytam senatui (*Personalsenates*) teikiant rekomendacijas dėl teisėjų karjeros teisingumo ministrui, įstatymas numato, kad į darbo stažą atsižvelgiama tik tuo atveju, kai keli pretendentai pasižymi vienodais profesiniais gebėjimais.
29. Europos chartija dėl teisėjų statuto įtvirtina karjeros sistemą, kuri „nėra grindžiama darbo stažu“ (4.1 punktas), o Aiškinamasis memorandumas nurodo, kad „tai sistema, kurios chartija jokių būdu nepanaikins, kadangi manoma, jog ji suteikia itin veiksmingą nepriklausomumo apsaugą“. **Nors atitinkama darbo patirtis yra reikalinga sąlyga siekiant paaukštinimo, CCJE mano, kad darbo stažas šiuolaikiniame pasaulyje jau nebėra visuotinai⁷ priimtinas ir paaukštinima**

⁶ Šį komitetą sudaro trys teisininkai, kuriuos skiria teisingumo ministras rekomenduojant Aukščiausiajam Teismui, Teisėjų asociacijai ir Advokatų asociacijai, o jų paraiškas ir kvalifikaciją komentuoja Aukščiausiasis Teismas.

⁷ Tačiau CCJE žino keletą atvejų, kai ši sistema veikia sėkmingai, pavyzdžiui, skiriant teismo pirmininką Indijoje ir Japonijoje.

lemiantis principas. Visuomenę labai domina ne tik teismų nepriklausomumas, bet ir teismų darbo kokybė, o permainų laikais – ir teismų vadovų kvalifikacija (darbo kokybė). Egzistuoja potenciali grėsmė karjeros sistemų, grindžiamų tik darbo stažu, dinamiškumui, nes tokios sistemos neturi įtakos nepriklausomumo skatinimui. Tačiau, CCJE nuomone, darbo stažo profesinėje srityje reikalavimas gali padėti stiprinti teismų sistemos nepriklausomumą.

30. Italijoje ir iš dalies Švedijoje teisėjų statusas, funkcijos ir darbo užmokestis nėra tarpusavyje susiję. Užmokestis dažniausiai yra tiesiogiai susijęs su darbo stažu ir paprastai nepriklauso nuo statuso ar funkcijų. Teisėjo statusas priklauso nuo paaukštinimo, tačiau nebūtinai turi būti siejamas su darbu kitame teisme, pavyzdžiui, apeliacinio teismo teisėjas gali teikti pirmenybę darbui pirmosios instancijos teisme. Tokiu būdu sistema siekia sustiprinti nepriklausomumą, pašalinant bet kokią finansinę paskatą siekti paaukštinimo ar kito pobūdžio pareigų.
31. CCJE svarstė moterų ir vyrų lygybės klausimą. Latimerio sandraugos gairės (Latimer House Guidelines) teigia: „vyrų ir moterų lygybė turėtų būti tikslas skiriant pretendentes į visų pakopų teismus.“ Anglijoje Lordo Kanclerio „pagrindiniai principai“ numato, kad skiriant į pareigas svarbiausia yra atsižvelgti į nuopelnus, „nepriklausomai nuo pretendento lyties, kilmės, šeiminės padėties, lytinės orientacijos <...>“, tačiau Lordas Kancleris aiškiai išreiškė savo pageidavimą drašinti moteris ir etnines mažumas pretenduoti į teisėjų pareigas. Abu šie tikslai yra labai skatinami. Austrijos atstovas pranešė, kad Austrijoje renkantis iš dviejų vienodos kvalifikacijos kandidatų pirmenybė turi būti teikiama nepakankamai atstovaujamos lyties kandidatui. Netgi darydama prielaidą, kad ši ribota teigiama reakcija į nepakankamo atstovavimo problemą nesukels jokių teisinių problemų, CCJE išvelgia keletą praktinių sunkumų: pirma, tai išskiria vieną potencialią nepakankamo atstovavimo sritį (lytį) ir, antra, galėtų kilti ginčų, kas konkrečioje valstybėje yra nepakankamai atstovaujamas dėl atitinkamų diskriminacinių priežasčių. **CCJE nesiūlo patvirtinti Austrijos nuostatos kaip bendrojo tarptautinio standarto, tačiau pabrėžia būtinybę pasiekti lygybę, įtvirtinant pagrindinius principus, kurie minimi trečiajame sakinyje.**

Skiriančios į pareigas ir konsultacinės institucijos

32. CCJE pastebėjo teisėjų skyrimo į tarnybą metodų įvairovę. Tačiau vyrauja vieninga nuomonė, kad teisėjai turėtų būti skiriami atsižvelgiant į pasiekimus (privalumus).
33. Įvairūs pastaruoju metu taikomi teisėjų atrankos metodai turi ir savo privalumų, ir trūkumų: būtų galima argumentuoti, kad rinkimai suteikia daugiau tiesioginio demokratinio teisėtumo, tačiau jų metu kandidatas įtraukiamas į rinkimų kampaniją, politiką ir tuomet atsiranda pagundų pirkti arba teikti paslaugas. Jeigu kandidatų atrankos procese dalyvauja esami teisėjai, parenkami techniškai kvalifikuoti kandidatai, tačiau gali iškilti konservatizmo ir įdarbinimo per pažintis⁸ grėsmė ir kai kuriose konstitucinėse valstybėse tai bus įvertinta kaip visiškai nedemokratiškas reiškinys. Gali būti argumentuojama, kad, kai teisėjus skiria vykdomoji arba įstatymų leidžiamoji valdžia, skatinamas teisėtumas, tačiau tuomet iškyla grėsmė dėl priklausomumo nuo šių valdžių. Taip pat yra metodų, kai kandidatus iškelia nepriklausoma institucija.
34. Susirūpinimą kelia tai, kad šiuo metu egzistuojanti metodų įvairovė gali netiesiogiai daryti įtaką teisėjų skyrimo procesui. CCJE atkreipė dėmesį į specialisto Oberto

⁸ Žr. 24 punktą.

nuomone, kad kai kurių valstybių neoficiali teisėjų skyrimo procedūra ir vieša politinė įtaka skiriant teisėjus nebuvo naudinga kitoms naujoms demokratinėms valstybėms, kurioms svarbiausia buvo užtikrinti teismų sistemos nepriklausomumą, įsteigiant griežtai nuo politikos atskirtas skiriančias į pareigas institucijas.

35. CCJE nutarė vieną pavyzdį paimti iš naujosios demokratijos valstybių. Čekijoje teisėjus skiria Prezidentas teisingumo ministro siūlymu, o paaukština (perkelia į aukštesnės instancijos teismą arba skiria į pirmininko arba pirmininko pavaduotojo pareigas) Prezidentas arba ministras. Nors yra teisėjų komitetai, kurie atranka pretendentes, tačiau nėra Aukščiausios teismų tarybos.
36. Rekomendacijoje Nr. R (94) 12 pateikta nuomonė dėl nepriklausomos skyrimo į pareigas institucijos:

„Institucija, priimanti sprendimą dėl teisėjų atrankos ir karjeros, turi būti nepriklausoma nuo vyriausybės ir ministerijų administracijos. Siekiant apsaugoti nepriklausomumą, specialios taisyklės turi užtikrinti, pavyzdžiui, kad teisminė valdžia renka šios institucijos narius, o ji pati nustato procedūros taisykles <...>.“

Tačiau vėliau aptariama ir pateikiama šiek tiek kitokia sistema:

„Tačiau, kur konstitucinės ir teisinės nuostatos bei tradicijos leidžia, kad teisėjus skirtų vyriausybė, turi būti numatytos garantijos, kurios užtikrintų, kad teisėjų skyrimo procedūros būtų viešos ir nepriklausomos ir kad sprendimų neįtakotų jokios kitos priežastys, išskyrus tas, kurios yra susijusios su anksčiau minėtais objektyviais kriterijais.“

„Garantijos“ suteikia didesnę formalių procedūrų laisvumą – pradedama nuo specialios nepriklausomos institucijos, kuri teikia patarimą vyriausybei ir į kurią vyriausybė atsižvelgia (tuomet egzistuoja „teisė apskūsti sprendimą kitai nepriklausomai valdžios institucijai“) ir galiausiai užbaigiama formalia galimybe, jog pakanka, „jeigu sprendimus priimanti institucija apsisaugo nuo netinkamos įtakos“.

37. Šios formuluotės prielaida randama 1994 metų sąlygose. Tačiau CCJE susirūpinimą kelia neaiškus ir neišbaigtas formuluotės pobūdis platesnės Europos kontekste, kai konstitucinės ir teisinės „tradicijos“ nėra tiesiogiai susijusios ir formalios procedūros yra būtinybė, o jų atsisakymas būtų pavojingas. **Todėl, CCJE nuomone, kiekvienas sprendimas, susijęs su teisėjų skyrimu arba karjera, turėtų būti pagrįstas objektyviais vertinimo kriterijais ir jį priimti turėtų arba nepriklausoma institucija, arba kita institucija, garantuojanti, kad sprendimas bus priimtas remiantis šiais, bet ne kitais kriterijais.**

38. CCJE pripažįsta, kad gali būti sudėtinga toliau nagrinėti šią problemą dėl sistemų, pripažintų ES, įvairovės. Tačiau CCJE yra patariamoji institucija, turinti įpareigojimus svarstyti galimus esamų standartų ir veiklos pakeitimus bei vystyti visuotinai priimtus standartus. Be to, Europos chartija dėl teisėjų statuto yra išvalgesnė nei rekomendacija Nr. R (94) 12, įtvirtindama, kad:

„Atsižvelgiant į kiekvieną sprendimą, susijusį su pretendentes atranka, įdarbinimu, teisėjų skyrimu, karjera ar tarnybos nutraukimu, įstatai numato nepriklausomos nuo vykdomosios ir įstatymų leidžiamosios valdžios institucijos dalyvavimą, kurioje, remiantis patvirtintais metodais, garantuojančiais įvairiapusių teismų atstovavimą, bent pusė narių yra pačių teisėjų išrinkti teisėjai.“

39. Aiškinamasis memorandumas paaiškina, kad nepriklausomos valdžios institucijos „dalyvavimas“ reiškia, kad ji turi plačias galias, ir apima nuomonės, rekomendacijos ar pasiūlymo, taip pat ir paties sprendimo priėmimą. Europos chartija jau lenkia daugelio Europos valstybių dabartinę patirtį (nenuostabu, aukščiausiųjų teisėjų tarybų ir teisėjų asociacijų atstovai 1997 m. birželio 23–26 d. Varšuvoje vykusiame susitikime norėjo didesnės kontrolės teisėjų skyrimo ir karjeros procese negu numatyta Europos chartijoje).
40. Atsakymai į klausimynus parodo, kad daugelis Europos valstybių įsteigė nuo vykdomosios ir įstatymų leidžiamosios valdžios nepriklausomas institucijas, kurioms suteikė išimtinį arba mažiau svarbų vaidmenį dėl teisėjų skyrimo ir (kur taikoma) teisėjų karjeros, pavyzdžiui: Andora, Belgija, Kipras, Danija, Estija, Suomija, Prancūzija, Islandija, Airija, Italija, Lietuva, Moldavija, Nyderlandai, Lenkija, Rumunija, Rusija, Slovakija, Slovėnija, Makedonija ir Turkija.
41. Šios institucijos nebuvimas pasirodė esąs Čekijos silpnoji pusė. Maltoje ši institucija įsteigta, tačiau tas faktas, kad teisėjų skyrimo organas⁹ neprivalo su ja konsultotis, tapo valstybės silpnybe. Kroatijoje potenciali politinė įtaka šios institucijos atžvilgiu pripažinta kaip problema¹⁰.
42. Toliau kaip pavyzdžiai pateikiamos trys aukštesniosios teismų tarybos, atitinkančios Europos chartijos pasiūlymus.
- i) Remiantis Italijos Konstitucijos 104 straipsniu, šią tarybą sudaro Respublikos Prezidentas, Kasacinio teismo pirmininkas ir generalinis prokuroras, 20 teisėjų, kuriuos renka teismų sistemos atstovai, ir 10 narių, kuriuos bendruose posėdžiuose renka Parlamentas iš teisės universiteto profesorių ir praktikuojančių teisininkų, turinčių 15 metų stažą. Remiantis 105 straipsniu, taryba atsakinga už „teisėjų skyrimą, perkėlimą, paaukštinimą, drausmės priemonių pagal teismų taisykles taikymą teisėjams“;
  - ii) Vengrijoje po 1997 metų Teismų įstatymo reformos įsteigta Nacionalinė teismų taryba, atsakinga už teismų administravimą, įskaitant ir teisėjų skyrimą. Tarybą sudaro Aukščiausiojo Teismo pirmininkas (tarybos pirmininkas), devyni teisėjai, teisingumo ministras, generalinis prokuroras, Nacionalinės advokatų asociacijos prezidentas ir du Parlamento nariai;
  - iii) Turkijoje Aukštoji taryba atrenka ir paaukština teisėjus ir valstybės prokurorus. Ją sudaro septyni nariai, įskaitant ir penkis teisėjus iš Kasacinio teismo ir Valstybės tarybos. Teisingumo ministras jai pirmininkauja, o teisingumo ministro pavaduotojas pagal pareigas yra šios tarybos narys.
43. Bendrosios teisės valstybių pavyzdys yra Airija, kurioje Teisėjų skyrimo valdyba įsteigta remiantis 1995 m. Teismų ir teismo pareigūnų įstatymo 13 straipsniu, kad „nustatytų pretendentes ir informuotų Vyriausybę apie jų tinkamumą eiti teisėjo pareigas“. Valdybą sudaro 9 atstovai: Aukščiausiojo Teismo pirmininkas, civilinių bylų teismo, apygardos ir apylinkės teismo pirmininkai, generalinis prokuroras, praktikuojantis advokatas, kurį paskiria Advokatų asociacijos pirmininkas, advokatas, kurį skiria Teisės draugijos pirmininkas, ir iki trijų teisingumo ministro paskirtų asmenų, kompetentingų ar turinčių patirties komercijos, finansų arba administravimo

⁹ Prezidentas Ministro Pirmininko patarimu.

¹⁰ Žr. 20 punktą.

srityse arba turinčių patirties teisminių paslaugų teikimo srityje. Tačiau šiame procese nėra pašalinamos visos politinės įtakos¹¹.

44. Anksčiau aptartas Vokietijos modelis susijęs su tarybomis, kurių vaidmuo gali skirtis priklausomai nuo to, kuriems teismams jos atstovauja. Vokietijoje įsteigtos teisėjų skyrimo tarybos, kurių vaidmuo yra tikrai patariamasis. Be to, kai kurios Vokietijos žemės numato, kad teisėjus renka kompetentingas ministras ir Teisėjų atrankos komitetas. Šis komitetas dažnai turi veto teisę. Paprastai jį sudaro Parlamento atstovai, teisėjai, kuriuos renka jų kolegos, ir teisininkas. Teisingumo ministro dalyvavimas šiame procese suvokiamas kaip svarbus demokratijos elementas, kadangi jis atskaitingas Parlamentui. Konstituciniu požiūriu labai svarbu, kad teisėjų skyrimo institucija nebūtų sudaryta vien tik iš teisėjų arba teisėjų daugumos.
45. Net ir tose teisinėse sistemose, kuriose laikomasi naudingų standartų dėl tradicijų ir neoficialios savidrausmės, kurią paprastai stebi žiniasklaida, pastaraisiais metais vis didėja objektyvių ir oficialių garantijų poreikis. Kitose valstybėse, ypač buvusiose komunistinėse valstybėse, šis poreikis labai didelis. **CCJE pripažįsta Europos chartijoje įtvirtintą nuostatą dėl nepriklausomos institucijos, kurią sudarytų dauguma¹² pačių teisėjų demokratiniu būdu išrinktų teisėjų, isteigimo (su pakankamai plačiomis galiomis teikti nuomonę, rekomendacijas ar siūlymus, taip pat ir priimti sprendimus). Tokios institucijos isteigimas CCJE rekomenduotinas, ypač valstybėms, kurios neturi ilgamečių ir demokratiškų sistemų.**

Kadencijos trukmė – paskyrimas

46. Jungtinių Tautų pagrindiniai principai, rekomendacija Nr. R (94) 12 ir Europos chartija dėl teisėjų statuto numato galimybę skirti asmenį į pareigas teisės aktuose nustatytam laikui, o ne iki pensinio amžiaus.
47. Europos chartijos 3.3 punkte taip pat numatyta įdarbinimo procedūra, kuri nustato „trumpą bandomąjį laikotarpį po asmens skyrimo į teisėjo pareigas, trunkantį tik iki asmens patvirtinimo eiti nuolatinės teisėjo pareigas“.
48. Paprastai Europoje teisėjai skiriami į pareigas iki nustatyto pensinio amžiaus. Ši nuostata sukelia mažiausiai problemų teisėjų nepriklausomumui.
49. Daugelyje civilinės teisės valstybių yra įtvirtinti naujai paskirtų teisėjų apmokymai arba bandomasis laikotarpis.
50. Kai kuriose valstybėse teisėjas į pareigas skiriamas terminuotam kelerių metų laikotarpiui (pvz., Vokietijos Federalinio Konstitucinio Teismo teisėjo kadencija – 12 metų). Terminuotam laikotarpiui teisėjai paprastai skiriami ir į tarptautinius teismus (pvz., Europos teisingumo teismą ir Europos žmogaus teisių teismą).
51. Kai kuriose valstybėse yra teisėjų pavaduotojai, kurie skiriami terminuotam laikotarpiui ir yra mažiau apsaugoti nei teisėjai (pvz., Jungtinėje Karalystėje ir Danijoje).
52. CCJE mano, kad, jeigu išskirtiniais atvejais teisėjai skiriami dirbti visą darbo dieną, bet terminuotam laikotarpiui, terminuotas laikotarpis neturėtų būti pakartotinai atnaujinamas, nebent yra patvirtinta procedūra, užtikrinanti, kad:

¹¹ Žr. 20 punktą.

¹² Žr. 38–39 punktus.

- i. teisėjui pageidaujant skirianti institucija svarstyti jo pakartotinį paskyrimą ir
- ii. sprendimas dėl naujo paskyrimo būtų priimtas visiškai objektyviai, atsižvelgiant į asmens nuopelnus ir nepaisant politinės įtakos.

53. **CCJE mano, kad, kuomet teisėjai skiriami terminuotam laikotarpiui, institucija, atsakinga už skyrimo objektyvumą ir skaidrumą arba už pakartotinį teisėjų paskyrimą dirbti visą darbo dieną, yra ypač svarbi (žr. Europos chartijos 3.3 punkta).**

54. CCJE suvokia, kad jos įgaliojimai nenumato jokių specifinių tarptautinio lygmens teisėjų pareigų nustatymo. CCJE buvo įkurta atsižvelgiant į 1998 metų ataskaitos (*the Wise Persons' Report*) rekomendaciją Nr. 23, kurioje įtvirtinta, kad tiesioginis bendradarbiavimas su teismų nacionalinėmis institucijomis turėtų būti sustiprintas, 1999 m. birželio 17–18 d. Kišiniove vykusioje 22-oje konferencijoje teisingumo ministrų priimtą rezoliuciją Nr. 1, kurioje įtvirtintas CCJE vaidmuo padėti vykdyti visuotiniame veiksmų plane numatytus prioritetus „sustiprinti teisėjų vaidmenį Europoje ir patarti <...>, ar būtina atnaujinti Europos Tarybos teisinius instrumentus <...>“. Visuotinis veiksmų planas pagrindinį dėmesį sutelkia į valstybių narių nacionalines teismų sistemas. Tačiau nereikėtų pamiršti, kad Europos Tarybos narystės kriterijams priklauso ir „pareigų, susijusių su Europos žmogaus teisių konvencija, įgyvendinimas“, todėl šiuo atžvilgiu „pagal tarptautinę teisę privalomas Europos žmogaus teisių teismo jurisdikcijos pripažinimas, kuris akivaizdžiai yra svarbiausias Europos Tarybos standartas“ (ataskaitos 9 punktas).

55. CCJE pastebi, kad dėl nuolatos augančios tarptautinių teismų ir jų sprendimų reikšmės nacionalinėms teismų sistemoms labai svarbu skatinti valstybes nares gerbti su tarptautinių teismų teisėjų nepriklausomumu, nenušalinimu nuo pareigų, skyrimu ir kadencijos trukme susijusius principus (ypač žr. 52 punktą).

56. **CCJE pritaria, kad dėl valstybių teisės sistemų ir teisėjų pareigų, kylančių iš tarptautinių sutarčių, tokių kaip Europos konvencija, taip pat Europos Sąjungos sutarčių, labai svarbu, kad skiriant teisėjus (įskaitant ir pakartotinį skyrimą) į šias sutartis aiškinančius teismus būtų vadovaujama šiais pačiais įsitikinimais ir gerbiami tie patys principai, kurie taikomi nacionalinėje teismų sistemoje. Toliau CCJE įtvirtina, kad turėtų būti skatinamas nepriklausomos institucijos, nurodytos 37 ir 45 punktuose, dalyvavimas skiriant teisėjus į tarptautinius teismus.** Europos Taryba ir jos institucijos tiki, kad visuotinės vertybės yra viršesnės už atskiros valstybės narės vertybės, ir šis įsitikinimas jau įgyvendinamas praktikoje. Būtų pakenkta šioms vertybėms ir jų progresui, jeigu tarptautiniu lygmeniu nebūtų reikalaujama jas taikyti.

Kadencijos trukmė – nenušalinimas nuo pareigų ir drausmė

57. Pamatinis teismų nepriklausomumo principas – kad kadencijos trukmė garantuojama iki privalomojo pensinio amžiaus arba terminuoto darbo pabaigos (žr. Jungtinių Tautų pagrindinių principų 12 punktą; rekomendacijos Nr. R (94) 12 I(2)(a)(ii) principą ir VI (1) bei (2) principus). Europos chartija patvirtina, kad šis principas taikomas ir teisėjo skyrimui į kitas pareigas arba teismą be teisėjo sutikimo (išskyrus atvejus dėl teismo reorganizavimo arba laikinumo atveju), tačiau ir chartija, ir rekomendacija Nr. R (94) 12 nurodo, kad perkėlimas į kitas pareigas gali būti taikomas kaip drausminė sankcija.

58. CCJE nurodė, kad Čekijoje nėra įtvirtintas amžius, kada asmuo turi išeiti į pensiją, tačiau „teisingumo ministras gali atleisti teisėją, sulaukusį 65 metų amžiaus, iš teisėjo pareigų“.
59. Nenušalinimo nuo pareigų išimčių, ypač susijusių su drausminėmis sankcijomis, egzistavimas sukelia svarstymų apie metodus, kuriais remiantis teisėjas gali būti drausminamas. Rekomendacijos Nr. R (94) 12, VI (2) ir (3) principai reikalauja tiksliai apibrėžti nusižengimus, už kuriuos teisėjas gali būti nušalintas nuo pareigų, ir drausminės procedūras, atitinkančias Europos žmogaus teisių konvencijos reikalavimus dėl teisingo proceso. Rekomendacijoje taip pat pabrėžiama, kad „valstybės turėtų apsvarstyti ir įstatymų numatyta tvarka įsteigti specialią kompetentingą instituciją, kuri būtų atsakinga už bet kokių drausminių sankcijų ir priemonių, kurių nenagrinėja teismai, taikymą ir kurios sprendimus būtų galima skusti aukštesnei teisminei institucijai arba kuri pati būtų aukštesnė teisminė institucija“. Europos chartijoje šis vaidmuo patikėtas nepriklausomai institucijai, kuri turėtų „dalyvauti“ svarstant visus su teisėjų atranka ir karjera susijusius klausimus.

60. **CCJE mano, kad:**

- (a) **teisėjų nenušalinimas nuo pareigų turėtų būti aukščiausiu lygmeniu išreikštas nepriklausomumo elementas (žr. 16 punktą);**
- (b) **nepriklausomos institucijos¹³, kurios procedūros užtikrina visas teises į gynybą, dalyvavimas yra ypač svarbus svarstant su drausme susijusius klausimus;**
- (c) **būtų labai naudinga parengti standartus, nustatančius ne tik elgesį, už kuri teisėjas gali būti nušalintas nuo pareigų, bet ir visus veiksmus, už kuriuos gali būti imtasi drausminių priemonių ar padėties pakeitimo, įskaitant, pvz., perkėlimą į kitą teismą ar veiklos sritį.**

CCJE vėliau svarstydamą klausimus dėl veiklos standartų, nors ir nėra abejonių, kad tai glaudžiai susiję su dabar nagrinėjama nepriklausomumo tema, turėtų parengti detalią nuomonę šiuo klausimu, pateikiant dokumentų projektus Europos teisinio bendradarbiavimo komiteto svarstymui.

Darbo užmokestis

61. Rekomendacija Nr. R (94) 12 teigia, kad teisėjų „atlyginimą turėtų garantuoti įstatymas“, kuris turėtų būti „proporcingas jų profesijos orumui ir atsakomybės naštai“ (I(2)(a)(ii) ir III(1)(b) principai). Europos chartija pripažįsta reikšmingą, praktišką ir pakankamą (adekvatų) darbo užmokesčio, kuris apsaugotų teisėjus „nuo spaudimo, įtakojančio jų sprendimus ir apskritai jų elgesį <...>“, vaidmenį, taip pat garantuojamos nedarbingumo išmokos ir pakankamo pensijos dydžio svarbą (6 punktas). **CCJE visiškai pritaria šiems Europos chartijos teiginiams.**
62. Nors kai kurių valstybių (pvz., Šiaurės Europos valstybių) sistemos seka tradicinių mechanizmų pavyzdžiu ir neturi oficialių (formalių) teisės aktų, CCJE nuomone, labai svarbu (ypač naujoms demokratinėms valstybėms) teisės aktuose suformuluoti nuostatas, apsaugančias teisėjus nuo atlyginimų mažinimo ir užtikrinančias bent jau *de facto* atlyginimų didinimą atsižvelgiant į pragyvenimo lygį.

Laisvė nuo netinkamos išorės įtakos

---

¹³ Žr. 37 ir 45 punktą.

63. Laisvė nuo netinkamos išorės įtakos yra visuotinai pripažintas principas (žr. Jungtinių Tautų pagrindinių principų 2 punktą; rekomendacijos Nr. R (94) 12 I(2)(d) principą, kuris teigia, kad „įstatymas turėtų numatyti sankcijas asmenims, siekiantiems įtakoti teisėjus“). Visuotinai pripažintų principų, tokių kaip laisvė nuo netinkamos išorės įtakos ir kraštutiniais atvejais sankcijų poreikis, reikšmė yra neginčijama¹⁴. Be to, CCJE neturi priežasties manyti, kad jie netinkamai įtvirtinti valstybių narių įstatymuose. Tačiau pripažįsta, kad jų taikymas praktikoje reikalauja atidumo, kruopštumo, kai kuriose situacijose ir politinių suvaržymų. Diskusijos su įvairių valstybių teisėjais, situacijos išmanymas ir parama šiuo atveju būtų labai vertingi. Sunkiausia yra nuspręsti, kas sudaro netinkamą įtaką, ir pasiekti pusiausvyrą tarp, pavyzdžiui, poreikio apsaugoti teismo procesą nuo nukrypimų ir politikų, spaudos ar kitų šaltinių spaudimo ir tarp svarbos dalyvauti atvirose diskusijose visuomenei rūpimais klausimais viešumoje ir laisvojoje spaudoje. Teisėjai turi pripažinti, kad jie yra viešieji asmenys ir neturi būti labai jautrūs ir įžeidūs. **CCJE pripažino, kad nereikalingi jokie esamų principų pakeitimai, tačiau įvairių valstybių teisėjams būtų naudinga dalyvauti bendrose diskusijose ir apsikeisti informacija apie tam tikras situacijas.**

Teismų sistemos nepriklausomumas

64. Esminis aspektas yra tas, kad teisėjai atlikdami savo funkcijas nėra niekam pavaldūs – jie yra valstybės tarnybos atstovai. Vadinasi, jie tarnauja ir klauso tik įstatymo. Be įrodymų aišku, kad teisėjas priimdamas sprendimus byloje nesivadovauja jokiais teismų sistemos viduje arba išorėje veikiančiais trečiosios šalies nurodymais ar instrukcijomis.
65. Rekomendacijos Nr. R (94) 12 I(2)(a)(i) principas teigia, kad „teisėjų sprendimai neturėtų būti diskusijų objektas, išskyrus apeliacines procedūras, kurias numato įstatymas“, o I(2)(a)(iv) principas numato, kad, „išskyrus sprendimus dėl amnestijos, malonės ir panašių klausimų, vyriausybei arba įstaigai neturėtų būti suteikta kompetencija imtis veiksmų pripažinti teisėjų sprendimus negaliojančiais atgaline data“. **CCJE pabrėžia, kad atsakymai į klausimynus parodė, jog šių principų dažnai laikomasi, ir nebuvo pateikta jokių pasiūlymų.**
66. CCJE pastebi galimą grėsmę teismų nepriklausomumui, kuri gali kilti dėl hierarchijos teismų viduje. Ji pripažįsta, kad teismų nepriklausomumas priklauso ne tik nuo laisvės nuo netinkamos išorės įtakos, bet ir nuo netinkamos įtakos, kuri tam tikrose situacijose gali kilti dėl kitų teisėjų požiūrio. „Teisėjai turėtų nevaržomai ir nešališkai priimti sprendimus byloje, atsižvelgę į savo sąžinę ir individualų faktų aiškinimą ir laikydami įstatymų“ (rekomendacijos Nr. R (94) 12 I(2)(d) principas). Tai taikoma kiekvienam teisėjui. Šis požiūris neišskiria tokių doktrinų, kaip precedentas bendrosios teisės valstybėse (žemesnio teismo teisėjo pareigos vadovautis aukštesnio teismo priimtu sprendimu dėl teisės klausimų, kilusių vėlesnėje byloje).
67. I (2)(d) principas teigia: „Teisėjai neturėtų atsiskaityti dėl savo nagrinėjamų bylų aplinkybių jokiai teismų sistemai nepriklausančiai institucijai.“ Tačiau tai bet kuriuo atveju yra sunkiai suvokiama. „Atsiskaityti“ dėl nagrinėjamų bylų aplinkybių net ir kitiems teisėjams yra nesuderinama su teisėjų nepriklausomumu. Net jeigu teisėjo sprendimas yra toks nekvalifikuotas, kad gali būti prilygintas drausmės nusižengimui, teisėjas neturėtų visiems atsiskaityti, bet turėtų atsakyti už savo veiksmus.

¹⁴ Taip pat atsižvelgti į žodžio laisvės ir Europos žmogaus teisių konvencijos 10 straipsnyje numatytos išimties santykį (kai reikalaujama imtis priemonių siekiant užtikrinti vadovavimą teismų sistemai ir šios sistemos nešališkumą).

68. Daugelyje teisinių sistemų aukštesniesiems teismams suteiktos hierarchinės galios gali pakenkti individualiam teisėjų nepriklausomumui. Vienas iš galimų šios problemos sprendimų – perduoti visas su tuo susijusias galias aukštesniajai teisėjų tarybai (*Higher Judicial Council*), kuri apsaugotų teisėjų nepriklausomumą teismų sistemos viduje ir už jos ribų. Tačiau vėl reikėtų grįžti prie Europos chartijos dėl teisėjų statuto rekomendacijos, kur klausimas buvo aptartas dalyje „Skiriančios į tarnybą ir konsultacinės institucijos“.
69. Valstybėse egzistuojančios teismų kontrolės sistemos neturėtų rūpintis dėl sprendimų esmės ar teisingumo ir neturėtų vadovauti teisėjams, bet remdamosi veiksmingumu skatinti jų veiklos produktyvumą, o ne tinkamą teisėjų vaidmens atlikimą, kuris siejamas su kruopščiai apgalvoto sprendimo priėmimu, atsižvelgiant į teisingumo siekiančių asmenų interesus¹⁵.
70. Šiuo atžvilgiu CCJE atkreipė dėmesį į modernią Italijos sistemą, skiriančią teisėjų laipsnį, darbo užmokestį ir pareigas (aprašyta 30 punkte). Šios sistemos tikslas yra sustiprinti nepriklausomumą. Ji taip pat numato, kad sudėtingas pirmosios instancijos teismų bylas (pvz., Italijoje tai su mafija susijusios bylos) gali nagrinėti labai kompetentingi teisėjai.

Teisėjų vaidmuo

71. Ši antraštė galėtų apimti plačią tyrimų sritį. Daugelis šios srities klausimų iškils ir turės būti detaliam išnagrinėti, kai CCJE svarstys standartų temą, todėl šis klausimas iki to laiko neturi būti svarstomas. Tai taikoma atskiroms temoms, pavyzdžiui, narystei partijose ir dalyvavimui politinėje veikloje.
72. CCJE susitikime buvo iškeltas dar vienas svarbus klausimas, susijęs su kai kuriose valstybėse vyraujančiu teisėjo, prokuroro ir teisingumo ministerijos atstovo pareigų pakeičiamumu. Nepaisydama šio pakeičiamumo, CCJE nusprendė, kad prokurorų vaidmuo, statusas ir pareigos yra ne jos kompetencija. Tačiau vis dar išlieka svarbus klausimas, ar tokia sistema neprieštarauja teismų nepriklausomumui. Be jokios abejonės, tai yra labai svarbi tema teisinėms sistemoms. **CCJE mano, kad būtų galima tęsti svarstymus, galbūt nagrinėjant teisėjų elgesio normas, tačiau tam prireiks ir specialistų pagalbos.**

Išvados

73. CCJE mano, kad svarbiausia valstybėms narėms visiškai įgyvendinti jau suformuluotus principus (6 punktas). Išnagrinėjusi rekomendacijos Nr. R (94) 12 standartus dėl teisėjų nepriklausomumo, veiksmingumo ir jų vaidmens, CCJE nutarė:
- (1) Pagrindiniai teisėjų nepriklausomumo principai kiekvienoje valstybėje narėje turėtų būti išdėstyti konstituciniu arba aukščiausiu teisiniu lygiu, o specifinės normos – įstatymų lygiu (16 punktas).
  - (2) Valstybių institucijos, atsakingos už patarimus dėl teisėjų skyrimo ir karjeros, turėtų parengti, paskelbti ir įgyvendinti objektyvius vertinimo kriterijus, kuriais siekiama užtikrinti nuopelnais ir kvalifikacija pagrįstos teisėjų atrankos ir karjeros vientisumą ir darbo veiksmingumą (25 punktas).

---

¹⁵ Žr. 27 punktą.

- (3) Darbo stažas neturėtų būti paaukštinimą nulemiantis principas. Tačiau atitinkama profesinės veiklos patirtis ir reikalavimai dėl darbo stažo gali padėti sustiprinti teismų nepriklausomumą (29 punktas).
- (4) CCJE pripažįsta Europos chartijoje įtvirtintą nuostatą dėl nepriklausomos institucijos, kurią sudarytų dauguma pačių teisėjų demokratiniu būdu išrinktų teisėjų, įsteigimo ir rekomenduoja ją įgyvendinti (45 punktas).
- (5) CCJE mano, kad, kuomet teisėjai skiriami terminuotam laikotarpiui, institucija, atsakinga už skyrimo metodo objektyvumą ir skaidrumą arba už pakartotinių teisėjų paskyrimą dirbti visą darbo dieną, yra ypač svarbi (žr. Europos chartijos 3.3 punktą) (53 punktas).
- (6) CCJE pritaria, kad dėl valstybių teisės sistemų ir teisėjų pareigų, kylančių iš tarptautinių sutarčių, tokių kaip Europos konvencija, taip pat Europos Sąjungos sutarčių, labai svarbu, kad skiriant teisėjus (įskaitant ir pakartotinį skyrimą) į šias sutartis aiškinančius teismus būtų vadovaujama šiais pačiais įsitikinimais ir gerbiamieji patys principai, kurie taikomi nacionalinėje teismų sistemoje. Toliau CCJE įtvirtina, kad turėtų būti skatinamas nepriklausomos institucijos, nurodytos 37 ir 45 punktuose, dalyvavimas skiriant teisėjus į tarptautinius teismus (56 punktas).
- (7) CCJE numato, kad teisėjų nenušalinimas nuo pareigų turėtų būti aukščiausiu vidaus lygmeniu išreikštas nepriklausomumo elementas (60 punktas).
- (8) Teisėjų darbo užmokestis turėtų būti proporcingas jų vaidmeniui ir pareigoms ir turėtų garantuoti tinkamą nedarbingumo išmoką bei atitinkamą pensijos dydį. Tai turėtų užtikrinti specialios teisės nuostatas, apsaugančias teisėjus nuo darbo užmokesčio mažinimo ir užtikrinančios bent jau *de facto* užmokesčių didinimą atsižvelgiant į pragyvenimo lygį (61–62 punktai).
- (9) Nepaisant hierarchijos teismų viduje kiekvienas teisėjas turi būti nepriklausomas atlikdamas savo funkcijas (64 punktas).
- (10) Statistikos duomenų panaudojimas ir teismų kontrolės sistema neturi riboti teisėjų nepriklausomumo (27 ir 69 punktai).
- (11) CCJE nutarė, kad būtų naudinga parengti papildomas rekomendacijas arba pakeisti rekomendaciją Nr. R (94) 12 atsižvelgiant į šią nuomonę ir tolesnę CCJE veiklą.